

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՆԵՒԷՒՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՆԻԱ ԸՆԳԱԹ 8 ՕԴՈՍՏՈՍ 1864

ԹԻՒ 733

ԶՄԻՌՆԻԱ 8 ՕԴՈՍՏՈՍ ՔԱՂԱՔԱՆԵՒԷՒՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԱՐՇԱՆՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Իրադրոյս ներկայ թուով՝ Արարատեան Արարայր իւր քառանկէնդերորդ տարին կամենէ խաղաղութեամբ և յաջողութեամբ :

Թէպէտեւ այս յաջողութեամբ ձեռք բերելու համար ամեն ազգոգուտ ջանք ի գործ դրելը, այսու ամենայնիւ եթէ բարեկարգ հասարակութեան ազգասիրական ներդրամութիւնը և համակրական սկըը չըլլար, որով ի սկզբանէ անտի հաճեցու պատուելու մեր թերթը իրեն ազգային լրագրաց անդրանիկը, եթէ կըսեմք այս համակրական սկըը չըլլար, անտարակոյս Արարատեան Արարայրը պիտի չերեսր քառանկէնդերորդ տարին խաղաղութեամբ ապրիլ որ քառարդ դար ըսելէ, և հոյեւելն լրագրի համար մեծ յաջողութեան ապացոյց մըն է :

Աւտի լրագրոյս հետաւոր և միւրաւոր յարգոյ ընթերցողաց մեր խորին երախտագիտութիւնը յայտնելով լրենց ազգասիրական այս պաշտպանութեամբ համար, կըխոստանամք շարունակել մեր սովորական բարեխաղանքը և նպատակ դնումք յայտնաբերելու թեան ազգիս, որ Արարայրայ Արարատեան մի միայն փախաղն ու մի միայն նպատակն է :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հաշտութիւնը ընդհանր ի մէջ դերմանական երկու մեծ տէրութեանց և Տանիմարքի : Այս վերջին թարաւորութեան վեհապետը թող կուտայ յիշեալ երկու յաղթական տէրութեանց, այսինքն Աւտրիոյ և Քրուսիոյ՝ Լաւենպուրիի, Էլեզվիի և Հոլլանդիոյ գետնութիւնները՝ Հիւսիսային ծովուն և Պալագիի ծովուն կղզիներով, որ յիշեալ գետնութեանց կըվերաբերին : Տանիմարքի տէրութիւնը այս հաշտութեամբ կընդունանք իւր իշխանութեան ներքեւ եղած երկիրներուն կէսը, և զրեթէ Զուսաստանի չափ փոքրիկ տէրութիւն մի կըլլայ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳՈՆԻՑ ԵՒ ԲՈԺԷ

Կամ բարեկամական սիրոյ սրտաշարժ օրինակ մը :

Սպանիացի և Գաղղիացի երկու նաւատար Ալեքսի մէջ պատժապարտութեամբ չըլլայի դարձուած էին : Աւտրիոյ Անդրիո կը կոչուէր : Իսկ միւսը Բոժէ : Պատահամբ միեւնոյն ծառայութեան մէջ երկու քիւն ալ գործակց ըլլալով՝ իրենց դասն բարդին վրայ իրարու ցտակելի և վշտակից կըլլային, միշտ լրենց խոյրենեաց և սիրելի ընտանեաց վրայ ք մէկըմէկու տեսակ տեսակ հարցումներ կընէին շարունակ հաւաստելով թէ ինչ մեծ տարակոթիւն պիտի դառնայ եթէ կարենային բոլորովին այնպիսի ա՛ տանելի գերութեան մը ազատել : Այս պիտի խոստացուէր այս երկու բարեկամները տակի համբերութեամբ իրենց շղթաները կըլնէին : և միւստեղ կ'աշխատէին ծամրայի մը շինութեան, որ լսուի մը մէջէն կ'անցնէր :

Որ մը Սպանիացիին միտքը յանկարծ տեսակ մը խորհրդածութեամբ կը յափշտակուի, կը մտաւոր կըրպիւ մը ձեռքերը վար կ'առնէ, և աչքերը գէպ ի ծովնը դարձնելով, սիրելի դ իմ բարեկամ, կըսէ Բոժէին, յայտնաբերումք այս ծովուն վրայ է : արդեօք քեզի հետ չե՞նք կրնար անցնել և մեր կեանքը ազատել : Ահա՛ կարծեմ միշտ աչքիս առջև կըտեսնեմ կինս, սիրելի դատ, կուրս, որոնք Քատիքս գետին ձեռքերին գէպ ի ինձ տարածեալ կըլնուին : «Հայր ո՞ր ես, և կամ արտաւաճեք և հաւաքանք իմ մահս կողման գիշեր և ցորեկ» :

Մտերիմ համաձայնութիւնը օրըստօրէ կըզօրանայ և կամրանայ ի մէջ Գաղղիոյ և Անգլիոյ տէրութեանց, մանաւանդ յորմէ հետէ ձայն մի տարածուեցաւ Եւրոպոյ մէջ թէ վաղեմի նուիրական դաշնակցութիւնը դադանարար նորոգուէր է ի մէջ Ռուսիոյ, Քրուսիոյ և Աւտրիոյ : «Արշալի ժամանակ որ այս համաձայնութիւնը հաստատուէ պիտի մնայ, ամենին վախ մի չկայ, ըստ լորա ճ. Սաւել նուիրական դաշնակցութեան նորոգութեանն :

Անցեալ ամսոյ 27ին, ըստ նոր տոմարի, Լոնտոնի քաղաքապետ լորտին հայեցելով իր բարեպետ տէհ աթիւնը, լորտ Բէլմընթընը համաձայն ատենախօսութեան մի ընտ, որուն մէջէն հետեւեալ ուշադրութեան արժանի խօսքերը կը քաղեմք այստեղ :

«Անտարակոյս ամենուն համար հաճելի է իմանալ թէ մեր հայրենիքը մեծ յաջողութեան մէջ կըլլուի : Անտարակոթիւնը, նմանապէս բարեկամութիւնը կրնան ուրախ ըլլալ այս արդիւնքը ձեռք բերուելուն գործակից ըլլալուն համար : Այսպիսի հոգ տարինք ջնջելու այն ամեն արդիւնքները, որով դոյսուած էին վաճառականութեան շահերը» : Հին ժամանակաւ անխոհեմ քաղաքականութեամբ մը :

«Այս խնջոյքին մէջ, ցամաքի և ծովու զօրաց կենդանութեանը պիտի խմել անոջարկուեցաւ : սա կայն ինչպէս պատեւազմը, նոյնպէս և խաղաղութիւնը իւր յաղթութիւններն ունի : Այս տէրութիւններ որոնք թէ՛ այժմ և թէ՛ ուրիշ անդամ յարձակողական նպատակաւ մի իրենց զօրաբանակները մեծամեծ կորուստներու և վնասներու մէջ ձգեցին, հաստատութիւններ կործանելու համար, նոր երկիրներու ախրելու համար և օտար ժողովուրդներ իրենց հնազանդեցնելու համար : և այս բաները ըրին և կընեն» ամեն զայնք տեղերին թշուառութիւնը և տառապանքը տարածելով : Մեք ևս յաղթութիւններ մեք բերինք, յարձակումներ ըրինք և տակաւին կընեմք, սակայն ինքս տարբեր կերպիւ : Անգլիան իւր գրամագլխով և ճարտարութեան ու արուեստից վերաբերեալ յաջողութեամբը ամեն տեղ կըտիրէ :

Անգլիոյ միտքը այսպիսի տխուր տեսիլ երով յափշտակուած էր : ամեն անգամուն որ լսուի կ'ենէր միշտ իւր տխուր հայեցումը գէպ ի այն անհուն տեղը կը դարձանէր որ զինքը իւր աշխարհն բաժնած էր :

Վերջապէս որ մը անհոգութեամբ բարեկամին վրէժ ինչաւով, կըսէ, բարեկամ, նաեւ մը կը տեսնեմ, դարձեալ աչքերդ, տես դուն ուղ, կարծեմ հոս չգտանար : վաղեմի այս անգամը նաեւ ուղ ընտանեան չենք բաց զաղը, Բոժէ, եթէ կուզես, մեր վրէժները կըլնուին : և ապա կ'ըլլար : —Ապա ուղիւ : —Այո, վաղը այս նաեւ մեր եղբորն երկու մըն հետեանց պիտի անցնի, նոյն ժամանակը այս բարձր ժողովրդին գէպ ի ծով կը նետուինք, և նաեւ համակցով անձերնիս կ'աղաւտենք, կամ կը կորսուինք : մահը միթէ տաժանեղի գերութեան մը նախամիտք չէ : —Եթէ կարող ըլլատ ինքզինքդ ազատել, պատասխանեց Բոժէ, ևս տակի համբերութեամբ իմ դժբաղդ ճակատագրիս պիտի տուիմ, դուն գիտես, սիրելի իմ Անդրիո, որչափ սիրելի ես դու ինձ : մեր մէջի եղած մտերիմ բարեկամութիւնը անդուր մահը միայն կրնայ ջնջել : Բայց այժմ ուրիշ բան չեմ ինքզինք քեզմէ միայն որ երթամ, իմ սիրուն հայրս գտնուի եթէ իւր ձեռքով ինքը և իմ կորստեան համար քաշած վրէժները զինքը տակաւին դերեկման տառաջնորդ չեն, ըստ իրեն . . . : —Ինչ կ'ըսես, Բոժէ, երթա՛մ և հայրը գտնամ առանց քեզի, միթէ կարելի է ինձ կրճատել ըլլալ, կարելի է վայրկեան մը ապրիլ տունը գրեթէ ինձի հետ մէկտեղ գերութեան ազատելու : —Բայց Անգլիոյ, ես լուրջ չեմ գիտեր, իսկ դուն գիտես : —Ես գրեթէ սիրելի

«Անտարակոյս ամեն կողմերը, ուր գրամը և արուեստը կրնան գործակից ըլլալ ազգաց երջանկութեանը, այն տեղուանքը կըտեսնես ան գղեցիկ որք կըջանան յաղթանակելու մէջ մարդոց վերայ : այլ բնութեան գոռաւորութեանց վերայ : աշխատելով կործանելու մէջ մարդկային հաստատութիւնները, այլ անհետ ընելու այն արդիւնքները զորս բնութիւնը գէմ կըգնէ մարդկային առեւտրական հաղորդակցութեանը և այս կերպիւ նպատաւանայ կըլնան դերեկը գործածող ազգաց հարստութեանը, բարութեանը և յաջողութեանը : նմանապէս նոյն երկիրներուն ուր անոնց գործունէութիւնը սիրով կընդունուի և յառաջ կըտարուի : Արդ՝ անգլիացոց համար խիստ հաճողական բան մըն է մտածել թէ անգլիացի վաճառականաց միաբանութիւնը այսպիսի յաղթանակներ ստացած է» :

Միևնոյն հայեցելով ին մէջ, արտաքին գործոց պաշտօնէս լորտ Ջոհն Սաւելն ևս ատենախօսութիւն մի ըրաւ : զոր վերջացուց հետեւեալ խօսքերով : «Երջանիկ կըհամարեմ զիս, տեսնելով թէ Անգլիան երբեք պատճառ չունեցաւ այսչափ պարծնալու իւր քաղաքական կացութեանը վերայ : և իւր ազգեցութիւնը ամեն օտար երկիրներու մէջ երբեք հիմախուսէն մեծ չեղաւ» :

Ապաքէն սքանչալու արժանի ազգ մըն է այն տէրութիւնը, որուն պիտաւոր պաշտօնեաները կաշտը կըլնան այսպիսի պարծանք խօսել իրենց ազգային յառաջագիմութեանը վրայոք :

Աթենքի պաշտօնէից խորհուրդը : օր ժամանակէ մը ի վեր խախուտ վիճակի մը մէջ կըլնուէր, վերջապէս լուծուեցաւ, ու թաղաւորական հրամանաւ նոր պաշտօնէից խորհուրդ մի կազմուեցաւ, նախագահութեամբ Քանարիս ծովապետին : որուն միանգամայն յանձնուած է ծովային զօրութեանց տեսչութիւնը : Քիւր թոռորի Տէլեանիս արտաքին գործոց պաշտօնը ընդունեցաւ և քիւր Քոմուստուրոս ներքին գործոց տեսչութիւնը : Արդարութեան ու հասարակաց կըթուութեան պաշտօնը քիւր Լոնտոնիս

գիտեմ, կըլնէ Սպանիացիս պատասխանողին աշխուժ և բարեկամին դրեացը մէջ ինչաւով, ևս քեզի համար միայն կ'անդրիմ, և մէկտեղ կեանքերնիս պիտի աղաւտենք : Այլ տրեմն, բարեկամութիւնը ինձի ոյժ և զօրութիւնն պիտի տայ, և դուն կ'ապուէ այս իմ դոտիւլու : —Վնայն ի տրեմն քեզի մի ընէր, Անգլիոյ, ես իմ բարեկամիս կորստեանը պատճառ ըլլալ չեմ ուզեր : ատոր վրայ խորհելու անգամ դիս աշուղալի մէջ կընգէ, վաղեմի կրնայ ըլլալ որ դոտիւլն կապը բախուի և գրեթէ իմ հետ ընկղմեմ, որով քու մահուանդ ալ պատճառ կ'ըլլամ : —Ապա տեսնեմք Անգլիոյ ինչ հարկ այսպիսի տարակոթանաց մէջ ծովը արգէն քեզի ըսի բարեկամութիւնը ոյժս պիտի աւելցնէ, իմ քու վրայ ունեցած սիրոյս անհուն մեծութիւնը հրաշք ալ կրնայ յառաջ բերել : Գաղղի, տրեմն, նախապիս զէմ մարտս ունէ, որուն տաժանեղ ընկուեցած եմ : Ահա կըտեսնեմ որ մեզ կ'առաջադրող ճիւղները զմեզ կըլնուեն, վախճանք, դուք մեր ընկերները վատութեամբ կըմատեն գիտեմ : Միտս բարձու, մեզ կանչելու նշանը կըլնեմ, պէտք է որ բանուինք, մեաւ բարեաւ, սիրելի իմ Բոժէ . . . : Վաղը :

Երկու քիւն ալ իրենց որոշեալ տեղը զատ զատ բան տարկուեցան : Երկրորդ օրը սրընթալ ժամուն հրաման չեղաւ դերեկները բանտէն գուրս հանելու : Սպանիացիս անժոյժ կըտաղնապէր : Իսկ Բոժէ այս անտուր դիպուածին համար չէր գիտեր թէ ուրախանալ եթէ տրտմիլ պէտք է : Վերջապէս իրենց աշխատութեան տեղը դարձեալ տարուեցան, բայց դժբաղդաբար չէին կրնար մէկըմէկու հետ խօսակցել, զի այն օրը մեծերնիս իրենց

Chrysomelidae 2